

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ УЧНІВ

У статті на основі застосування системного підходу до вивчення педагогічних явищ викладено основний зміст спецкурсу "Соціально-педагогічна підготовка студентів до роботи з батьками".

На сучасному етапі розбудови незалежної України назріло багато проблем щодо сім'ї, дитинства, якості сімейного виховання, роботи вчителя з батьками учнів молодшого шкільного віку. А саме:

- виконання сім'єю соціально-виховних функцій у сучасних соціально-економічних умовах українського суспільства;
- дотримання державних законодавчих актів щодо захисту прав дитини всіма виховними інститутами;
- виховання дитини в сім'ях різних типів;
- реалізація батьками основних принципів сімейного виховання та доцільне застосування методів та засобів виховного впливу на дитину з метою виховання всебічно розвиненої особистості;
- володіння вчителями сучасними методиками діагностики різних аспектів сімейного виховання, доцільне застосування різноманітних форм роботи з батьками; підвищення рівня культури спілкування вчителя з батьками.

Початкова загальна освіта - перший освітній рівень, який закладає фундамент загальноосвітньої підготовки учнів. Відповідно до можливостей дітей молодшого шкільного віку початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільною ланкою, має забезпечити подальше становлення дитячої особистості, її інтелектуальний, соціальний і психофізичний розвиток.

Забезпечення найбільш продуктивного виконання завдань початкової школи можливе за умови творчої співпраці вчителя початкових класів і батьків учнів. Професійна діяльність учителя початкових класів постійно пов'язана із сімейним вихованням та взаємодією з батьками учнів як стосовно впровадження різних форм соціально-педагогічної допомоги родині, так щодо його корекції у процесі педагогічної освіти батьків.

На передній план у професійній підготовці вчителя виходять уміння та навички гуманізації шкільного середовища, гармонізації його взаємодії з соціумом. Багатогранність діяльності вчителя початкових класів передбачає оволодіння великим обсягом соціально-педагогічних, психологічних, законодавчо-правових знань та вмінь.

Соціально орієнтовану підготовку студентів до роботи з батьками учнів потрібно розглядати як соціальний вплив, який повинні вміти здійснювати педагоги на переконання та поведінку батьків з метою покращення якості сімейного виховання. Це передбачає оволодіння майбутніми вчителями комунікативною культурою.

Наукове підґрунтя професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів закладає системний підхід, основні положення якого в своїх працях розглядали А.М. Алексюк, В.І. Каган, І.А. Сиченіков, В.А. Семиченко, В.І.Луговий, В.Я. Дашковський, О.В. Глузман та ін.

Дослідження науковців ґрунтуються на філософському визначенні *системного підходу* як напряму методології наукового пізнання і соціальної практики, коли кожний об'єкт є системою. Вони наголошують на вивченні системних явищ з точки зору цілісності, структурності, функціональності та організованості. Для вивчення педагогічних систем вперше системний підхід був запропонований А.Я.Мамонтовим на початку ХХ століття.

Соціально орієнтовану підготовку майбутнього вчителя до роботи з батьками учнів ми розглядаємо як *підсистему* цілісної системи професійної підготовки вчителя, оскільки вона відповідає таким характеристикам педагогічної системи як:

1. *Динамічність*. Так, у педагогічній системі процес навчання та виховання відбувається за умови видозміни педагогічних цілей та виникнення нових завдань у галузі навчання та виховання у міру розвитку суспільства, постійного оновлення наукової інформації та в умовах удосконалення старих і створення нових форм і методів навчання та виховання.

2. *Постійний розвиток*. Внаслідок суспільного, соціального та науково-технічного прогресу педагогічні системи вдосконалюються, розвиваються в структурному, функціональному та історичному аспектах.

3. *Упорядкований характер змін*. Педагогічні системи розвиваються та функціонують за певною логікою. Зміни, які в них відбуваються завдяки керуванню, мають упорядкований характер.

4. *Структурність*. За Н.В. Кузьміною, педагогічні системи - це сукупність "множини взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, підпорядкованих цілям виховання, освіти та навчання підростаючого покоління та дорослих людей" [1:10].

1. *Взаємодія з іншими системами.*

При побудові спецкурсу "Соціально-педагогічна підготовка до роботи з батьками учнів" ми враховували об'єктивні зміни у функціонуванні системи підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності в даній сфері:

- у цілях педагогічної системи, заради яких вона утворюється. Функціонування педагогічної системи підпорядковується цілям саморозвитку студентів, формуванню в них готовності до роботи з батьками;

- у змісті навчальної діяльності в процесі соціально-педагогічної підготовки майбутніх учителів до роботи з батьками учнів;
- у способах педагогічної комунікації, які призводять до знаходження таких форм та методів (дискусії, ділові ігри, рольовий тренінг, розв'язування педагогічних задач), що сприяють досягненню діалогізації у процесі навчання;
- у тому, щоб студенти займали суб'єктну позицію. Вони стають активними суб'єктами щодо навчальної діяльності та завдяки цьому оволодівають методологією та технологією розвивального навчання та виховання;
- у тому, що викладач стає не тільки основним носієм знань щодо цілей, навчально-виховної інформації, засобів взаємодії, студентів, власної діяльності, а й помічником студентів у відкритті нових знань.

У розробленому нами спецкурсі "Соціально-педагогічна підготовка до роботи з батьками" розглядаються особливості сучасної української сім'ї, її виховний потенціал, подана типологія сімей, висвітлюються наукові засади сімейного виховання, аналізуються основні державні документи, які регламентують соціально-педагогічні стосунки вчителя з сім'єю учня, виділяються типові помилки сімейного виховання та форми роботи вчителя з сім'єю.

Мета курсу - надати студентам, майбутнім учителям початкових класів систематизовані знання виховного соціально-педагогічного процесу, технології постановки та здійснення виховних цілей, засобів щодо соціально-педагогічної роботи з сім'ями різних типів для покращення сімейного виховання, якості співробітництва та взаєморозуміння з батьками учнів.

Провідними завданнями курсу є:

- формування професійно орієнтованої спрямованості вчителя початкових класів;
- ознайомлення студентів з особливостями сучасних українських сімей, їх виховним потенціалом;
- обґрунтування наукових засад сімейного виховання та роз'яснення значення сім'ї у формуванні гармонійно розвиненої особистості;
- аналіз провідних напрямів соціально-педагогічної діяльності, спрямованих на взаємодію з батьками учнів та створення оптимальних умов для соціалізації особистості;
- оволодіння студентами різноманітними методиками вивчення сімей учнів, доцільними формами роботи з сім'ями учнів та культурою спілкування при взаємодії з батьками учнів.

З метою посилення соціально орієнтованої підготовки майбутніх педагогів початкової школи було розроблено спецкурс "Соціально-педагогічна підготовка до роботи з батьками".

Теоретична частина спецкурсу передбачає вивчення наступних блоків знань:

1. Сім'я як найголовніше соціально-педагогічне середовище виховання та розвитку дитини, провідна ланка її соціалізації. Соціально-виховні функції сім'ї. Соціальний захист та підтримка дітей в Україні. Правові основи соціально-педагогічної діяльності вчителя з батьками учнів

2. Особливості та структура сучасної сім'ї та вплив вказаної структури на сімейне виховання. Соціалізація дитини в різних типах сімей.

3. Наукові засади сімейного виховання. Складові частини виховання дітей у сім'ї. Типові помилки сімейного виховання. Види батьківського авторитету.

4. Соціально-педагогічна допомога сім'ям учнів у роботі вчителя початкових класів. Форми роботи з батьками учнів. Культура соціально-педагогічного спілкування вчителя з батьками учнів.

Практична частина спецкурсу містить:

- розв'язання педагогічних задач на визначення типу сім'ї та можливих варіантів роботи вчителя з сім'єю з проблем громадянського, морального, розумового, естетичного та фізичного виховання дітей, на визначення помилок у сімейному вихованні та можливих шляхів їх подолання;
- проведення дискусій: "Сучасна українська родина: проблема виховання підростаючих поколінь"; "Яку сім'ю можна вважати ідеальною щодо виховання дітей?"; "За якими ознаками визначаєте, щаслива ця сім'я чи ні?";
- підготовка та проведення родинних свят для початкових класів за вибором ("Ми матір святою називаємо", "Свято бабусь", "Родинний вечір"); родинного вечора "Будьмо знайомі" (1 клас);
- підготовка студентами повідомлень для батьків за темами: "Батько й мати - найперші вихователі юних громадян, приклад для наслідування"; "Культура поведінки - складова частина морального виховання дітей"; "Зв'язок ігрової та трудової діяльності молодших школярів"; "Допомога дітям з боку батьків у підготовці до навчання та в навчанні"; "Роль батьків у формуванні в дітей здатності до творчого самовиявлення, розвитку й вдосконалення здібностей"; "Роль режиму дня в житті молодшого школяра";
- розгляд методики оцінки сімейних стосунків за допомогою дитячих малюнків на тему "Моя сім'я". Діагностика сімейного виховання. (Ламзина С.А. Школьные технологии, 1997, №4.- с.92-108); розгляд тесту для батьків "Які Ви вихователі?"; визначення свого рівня комунікативного контролю;
- відпрацювання ігрових методів оптимізації взаємодії вчителя з батьками (вправи "Нейтралізація", "Рівність", "Взаємодія");
- вивчення кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду сімейного виховання. (Азаров Ю.П., Амонашвілі Ш.А., Аркін Є.А., Джайнотт Хайм Дж., Добсон Дж. Ч., Дрейкус Р., Зальц В., Корчак Я., Ле-

сгафт П.Ф., Лупан С., Макаренко А.С., Стельмахович М.Г., Сухомлинський В.О., Торре Делла А., Уінделл Дж., Фіцпатрик Д.Г., Фромм А.);

- підготовка та написання рефератів на теми: "Цінність сім'ї для суспільства"; "Сучасна українська молода сім'я: виховання в ній дитини"; "Особливості соціалізації дитини в повторній сім'ї"; "Зарубіжні концепції щодо майбутнього сім'ї в сучасному суспільстві".

Таким чином, використання системного підходу в розгляді підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності з батьками учнів допомогло визначити її як підсистему цілісної системи професійної підготовки вчителя. Розроблений нами спецкурс враховує соціокультурні та соціально-педагогічні зміни, які відбуваються в сім'ї, в дитинстві, в початковій школі. Його вивчення допоможе студентам оволодіти знаннями та вміннями щодо роботи з батьками учнів, які відповідають сучасним потребам соціально-педагогічної діяльності в Україні.

1. Кузьмина Н.В. Понятие "педагогическая система" и критерии ее оценки //Методы системного педагогического исследования. - Л., 1989. - 123с.
2. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: Збірник документів. - К., 1998. - 223с.
3. Корнієнко С.М., Кодлюк Я.П. Батьківські збори у початкових класах: Навчально-методичний посібник: 2-е видання. - Тернопіль, 1998. - 64с.
4. Мудрик А.В. Социальная педагогика: Учеб. для студентов пед. вузов /Под ред. В.А. Слостенина. - М., 1999. - С.86 - 93.
5. Родинно-сімейна енциклопедія /За ред. Ф.С. Арварта та ін. - К., 1996.
6. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посібник. - К.1996. - 288с.
7. Савченко О.Я. Сімейне виховання: Молодші школярі. - К., 1979. -140с.
8. Сім'я і діти. Програма родинно-національного виховання та навчально-тематичний план педагогічної освіти батьків /За ред. Постоного В.Г. - К., 1997. - 56с.

Матеріал надійшов до редакції 11.09.2000 р.

Шанскова Т.І. Системний підхід в соціально орієнтованій підготовці студентів к работе с родителями учащихся.

В статті на основі застосування системного підходу к изучению педагогических явлений изложено содержание спецкурса «Социально-педагогическая подготовка студентов к работе с родителями».

Shanskova T.I. A Systemic Approach to Work with Pupils' Parents in Socially Oriented Training of Students.

The article presents the main contents of the special course "Social and Educational Training of Students for Work with Parents" on the basis of applying a systemic approach towards the study of pedagogical phenomena.